

ROMAN ÇEVİRİLERİNDEKİ
FARKLILIKLARIN
BAĞLAMLARA OLUMSUZ ETKİLERİ

NEGATIVE EFFECTS OF
DIFFERENCES IN NOVEL
TRANSLATIONS ON THE CONTEXT

Dr. Ozan Deniz YALÇINKAYA

Dicle Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Batı Dilleri ve Edebiyatları Bölümü, İngiliz Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı Öğretim Üyesi, Diyarbakır, Türkiye. ozandenizyalcinkaya@gmail.com
ORCID: 0000-0003-4150-913X

Doç. Dr. Mustafa YİĞİTOĞLU

Dicle Üniversitesi, Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi, Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü, Türk Dili ve Edebiyatı Eğitimi Ana Bilim Dalı, Diyarbakır, Türkiye. myigitoglu@dicle.edu.tr
ORCID: 0000-0003-2509-1896

Makale Bilgisi / Article Information

Makale Türü: Araştırma Makalesi
Yükleme Tarihi: 02.06.2020
Kabul Tarihi: 15.06.2020
Yayımlanma Tarihi: 30. 06. 2020
Sayı: 3, s: 10-25

Article Information: Research Article
Received Date: 02.06.2020
Accepted Date: 15.06.2020
Date Published: 30.06.2020
Volume: 3, page: 10-25

Bu makale 24-26 Mayıs 2019 tarihinde düzenlenen Munzur I. Uluslararası Sosyal Bilimler Kongresi'nde sunulmuş aynı isimli bildirinin gözden geçirilmiş ve genişletilmiş halidir.

Atıf / Citation

YALÇINKAYA O. D. ve YİĞİTOĞLU, M. (2020). Roman Çevirilerindeki Farklılıkların Bağlamlara Olumsuz Etkileri. *International Journal of Filologia*, 3 (3), 10-25

YALÇINKAYA O. D. ve YİĞİTOĞLU, M. (2020). Negative Effects of Differences in Novel Translations on The Context. *International Journal of Filologia*, 3 (3), 10-25

Dr. Ozan Deniz YALÇINKAYA - Doç. Dr. Mustafa YİĞİTOĞLU

ROMAN ÇEVİRİLERİNDEKİ FARKLILIKLARIN BAĞLAMLARA OLUMSUZ ETKİLERİ

Negative Effects of Differences in Novel Translations on The Context

ÖZ

Edebî eserlerin çevirisi, diğer alanlardaki çevirilere göre daha fazla dikkat ve özen gerektirir. Çevirmenler, bağlamın tam olarak oluşması için her cümleyi, her kelimeyi doğru ve eksiksiz bir şekilde tercüme etmek zorundadırlar. Bu, bir yandan dil bilgisi yeterliliği gerektirirken diğer yandan kültürel birikimi de önemli kılar. Bağlamda, söz konusu kelime ya da cümlelerin hem kendinden önceki hem de kendinden sonraki kelime ve cümlelerle doğrudan ilişkisi dikkate alınır. Bir ifade ya da söz, metin içindeki bağlamdan bağımsız değildir. Çevirmenler, ifadenin ya da sözün anlamını okura eksiksiz hissettirmek için önceki ve sonraki dil birimlerini göz önünde bulundurmaya ve buna uygun kelimeleri seçmek durumundadır. Özellikle edebî metinlerde ilk cümleler, bu bakımdan önem arz eder. Çünkü okurun zihninde ilk bağlam bu cümlelerle oluşur. Diğer edebî eserlerde olduğu gibi roman çevirilerinde de ilk cümleler önemlidir. Yazar farklı bölümlerde okura, olay örgüsüne bağlı olarak yeni hikâyeler anlatabilir. Her bölüm, bir yandan kendi içerisinde müstakil olarak yorumlanabilirken diğer yandan esas anlatıyla bağlantılıdır. Romanların ya da roman içerisindeki bölümlerin ilk cümleleri, diğer cümleler için bir bağlam unsuru olduğundan kusursuz olmalıdır. Romancı, anlatıyı oluştururken ilk cümleyi yazar ve sonrasındaki cümleleri buna bağlayıp metni dokur. Çevirmen de tercümelerinde ilk cümlelere, ilk paragraflara dikkat etmek zorundadır. Bu makalede *İki Şehrin Hikâyesi*, *Hayvan Çiftliği* ve *Çanlar Kimin İçin Çalıyor* romanlarının farklı yayınevlerinde yapılmış çevirileri, orijinal metinler dikkate alınarak incelenmiş ve tercüme farklılıkları tespit edilmeye çalışılmıştır. Ayrıca *Suç ve Ceza*, *Madam Bovary* ve *Vadideki Zambak* romanlarının farklı yayınevlerinde yapılmış baskılarından da örnekler verilmiştir. Söz konusu romanların muhtelif bölümlerinin özellikle giriş paragraflarındaki çeviri farklılıkları dikkate alınmış, bunların bağlam ve anlam üzerindeki etkisi sorgulanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Roman, çeviri, bağlam, anlam, metin.

ABSTRACT

Translation of literary works requires more attention and care unlike translations in other fields. Translators are required to translate each sentence and word correctly and precisely in order for the context to be fully developed. This requires grammar competence, on the one hand, and cultural background on the other. In the context, the direct relation of the word or phrase in question with the words and sentences previous and after is taken into account. An expression or phrase is not independent of the context in the text. Translators must consider the previous and next language units and select appropriate words accordingly to make the reader feel the meaning of the phrase or word. In this respect, the first sentences in literary texts are particularly important. Because the first context in the mind of the reader consists of these sentences. As in other literary works, the first sentences are important in novel translations. The author can tell the reader new stories in various sections depending on the plot. While each section can be interpreted as separate on the one hand, it is also related to the main narrative on the other hand. The first sentences of novels or chapters in the novel must be flawless as they are a context element for other sentences. While creating the narrative, the novelist puts down the first sentence, and then connects the sentences and weaves the text. The translator must also pay attention to the first sentences and the first paragraphs in his/her translations.

In this paper, the translations of the story of *A Tale Two Cities*, *Animal Farm* and *For Whom the Bell Tolls* by different publishers have been examined by considering the original texts and the differences in translation have been attempted to be determined. In addition, examples of the prints of *Crime and Punishment*, *Madame Bovary* and *Lily in the Valley* by different publishers are given. The translation differences of various chapters of these novels, especially in the introductory paragraphs, have been taken into consideration and their effects on context and meaning have been examined.

Keywords: Novel, translation, context, meaning, text.

Giriş

Kültür ve medeniyet, bireysel tecrübelerin neticesinde farklı milletlerden binlerce düşünür, filozof, sanatçı ve bilim insanının ortak inşasıyla oluşmuştur. Her eser, bu yolda atılmış küçük bir adımdır. Sanatçı ya da bilim insanı, eserini oluştururken sadece kendi deneyimlerinden değil aynı zamanda kendinden önceki kişilerin çalışmalarından da istifade eder. Bu bağlamda temel bilgilerin, düşüncelerin, duyguların üzerine yenileri eklenerek bir basamak daha ileri gidilmiş olur.

Yapılmış icatları geliştirmek, ifade edilmiş fikirleri daha da öteye taşımak ve her alana yeni bir soluk kazandırmak için yukarıda da belirtildiği gibi bilim insanının ya da sanatçının kendinden önce yazılanları, söylenenleri bilmesi ve idrak etmesi gerekir. Yeni bir şey için öncelikle eskilerden, yani söylenmiş olanlardan haberdar olmak önemlidir. Öyle ki bu husus bilim insanının ya da sanatçının kendi çevresiyle, milletiyle, ülkesiyle sınırlı değildir. Burada sınır, tüm dünyadır. Sanatçı ve bilim insanı, alanıyla ilgili gelişmeleri dünya çapında takip etmelidir. Bu noktada, çeviri hizmetleri sanatçılara ve bilim insanlarına destek olur. İlgili literatürden azami seviyede yararlanmak, kültürel ve dilsel sınırları aşip başka dildeki eserlere ulaşmakla mümkündür. Bu durum şüphesiz ki edebiyat için de geçerlidir. Gürsel'in belirttiği gibi "Çeviriyle beslenmeyen, dünya kültürüne kapalı bir yazın, salt kendi olanaklarıyla gelişemez... filiz sürüp boy atamaz" (1978: 26).

Muhteva ve üslubuyla evrensel bir hüviyet kazanan bazı edebî eserler, kendi yazarlarından ziyade insanlığın ortak mirası kabul edilir. Romancı ya da şair, eserinde ele aldığı konuyla ve edebî kabiliyetiyle geniş kitlelere ulaşabilir. Edebî eserin muhtelif kültür ve dillerden insanlara ulaşması için söz konusu lisanlara tercüme edilmesi gerekir. Bu eserlerde muhtevanın ve üslubun korunması için çeviride azami özen gösterilmesi gerekir. Dolayısıyla çevirmene önemli sorumluluklar düşer. Çevirmenin iki dile de hâkim olması tercümenin kusursuzluğu için yeterli değildir. Edebî eseri çeviren tercüman her iki dilin yalnızca dil bilgisine değil aynı zamanda kültürlerine de hâkim olmalıdır. Çünkü edebiyat; söze, kelimeye, deyime, deyişe dayanır ve her ifadenin arkasında toplumsal ve kültürel bir geçmiş yatar. Bu yüzden çevirmen, o ifadenin karşılığını çevirdiği dilde ve kültürde doğru olarak tespit etmek zorundadır. Aksi takdirde edebî eserdeki anlam bozulur ve okuyucu bağlamdan uzaklaşır. Bu da edebî eserin tam olarak anlaşılmasına engel olur.

Edebî Eserlerin Çeviri Sorunu

Çevirinin kolaylığı ve başarısı, tercümesi yapılan metnin içeriğiyle doğrudan ilgilidir. Özellikle fen ve sağlık bilimleri alanlarındaki metinlerin çevirileri daha anlaşılır ve kültürden daha bağımsızdır. Örneğin "Su, 100 derecede kaynar." ifadesinin çevirilerinde, anlamın dünyanın her dilinde aynı ya da yakın olduğunu

Ozan Deniz YALÇINKAYA - Mustafa YİĞİTOĞLU

Roman Çevirilerindeki Farklılıkların Bağlamlara Olumsuz Etkileri

söylemek mümkündür. Buna karşılık edebî metinlerin çevirisi daha girift bir özellik gösterir. Çevirmenin karşılaştığı metin, duygulara ve düşüncelere dayandığı için çevirmen, dilin ve kültürün tüm bileşenlerini dikkate almak zorundadır. Çevirmenin tutumuna ve kabiliyetine dair Saraç, şu keskin ifadelerde bulunur:

Bir dilde düşünülüp yaratılmış bir şeyi, ikinci bir dilde düşünüp yeniden yaratmak sanattır çeviri. Şu son Yaratmak ve Sanat sözcükleri üstünde durmak isterim burada. Batılı kaynakların üzerinde birlik olduğu bu tanım, yaratıcı olmayan, sanatçı olmayan kişinin çeviriyle uğraşmaması gerektiği, uğraşıyorsa yanlış yolda oyalandığı anlamına gelir kuşkusuz. Şiir çevirecekse gerçek bir ozan, düz yazı çevirecekse gerçek bir yazar olmalıdır çevirmen. Görevine bilinçlilik, yaptığına tutkunluk ilk koşulları olmak gerekir bu bakımdan çevirmenliğin (1964: 305).

Yukarıdaki tespitlerde *yaratmak* sözü, edebî eserin çevirisinin zorluğuna bir vurgudur. Çevirmenin elindeki metni motamot çevirmesi, ciddi sorunlara sebep olabilir. Özellikle sanat eserinin kendine has imajları dikkate alındığında sorun daha da büyür. Bu noktada Özgü'nün belirttiği gibi anadilden bir imaj bulmak ve o şekilde çeviriyi yapmak bağlam açısından daha isabetli olacaktır:

Sanat, bilgiyi, imajlarla verdiğine göre, imajlar, çeviride her zaman verilememektedir. Bir dildeki imaj, bir ikinci dildekine uymayabilir. O zaman, anadilde, aslının imajı değil, imajın anlamını veren anadilden bir imajı getirmek yerinde olur! Yoksa aslına yaklaşmak değil, “benzetmek” söz konusu olur ki, benzetmekle çeviri yapılamaz (1978: 38).

Kişinin kendi dilinde yazdığı metinlerde bile bazı aksaklıklar yaşanabildiğine göre çeviride de aksaklıkların yaşanması muhtemeldir. Başkan'ın tespitlerine göre bu aksaklıklar “yanılgı” ve “çarpıtı” şeklindedir. Çarpıtıda kasıt, yanılgıda ise farkında olmadan yapılan hatalar söz konusudur. Yanılgının alt başlıkları sözcük anlamı ve tümce yapısıdır (1978: 31-32). Sözcük anlamındaki farklılıklara verilebilecek örnek, eş veya yakın anlamlı kelimelerin çevirisinde daha açık görülür. Türkçede gönül, kalp, yürek sözcükleri bu bağlamda öne çıkan kelimelerdir. Öyle ki üç kelimenin olumsuzları çok farklı anlamlar taşır. Gönülsüz, isteksiz; kalpsiz, merhametsiz; yüreksiz, cesaretsiz anlamlarına gelir. İngilizcedeki “rich in heart” ifadesini Türkçeye çevirirken çevirmenin önüne üç ihtimal çıkar. Burada en uygun ifade “gönlü zengin”dir (sozluk.gov.tr, 2020). “Kalbi zengin” ya da “yüreği zengin” ifadesi okuyucuyu bağlamdan uzaklaştırabilir. Dolayısıyla çevirmen bu farkı bilmek zorundadır. Eugene Nida'ya göre çevirmen, birbiriyle ilişkili olmayan farklı kültürler arasındaki metinlerin çevrilmesinde yaygın olmayan kelimeler, olağan dışı söz dizimleri, kelimelerin sıra dışı kombinasyonları, bilinmeyen temalar gibi sorunlarla karşılaşabilir (akt. Guessabi, 2013: 227).

Çeviride kontrol mekanizmasının mevcut olması, hataları asgariye indirir. Bugün böyle bir uygulamanın yaygın olduğu pek söylenemez. Cümlenin ya da sözün çevirisinde, karşıdaki kişinin çağrışımlarını, algılarını sığağı sığağına ölçmek

Ozan Deniz YALÇINKAYA - Mustafa YİĞİTOĞLU

Roman Çevirilerindeki Farklılıkların Bağlamlara Olumsuz Etkileri

çevirinin ne denli isabetli olduğunu ya da olmadığını gösterir. Suut Kemal'in bir anekdotu iki usta çevirmenin bile tereddütlerini ortaya koyar. Suut Kemal Yetkin, Sabahattin Eyüboğlu ile birlikte yaptığı *Gece Yarısı İtirafı* romanının çevirisinde bazen bir cümle üzerinde yarım saat çalıştıklarını belirtir. Yüksek sesle çeviri okunur ve istişare edilir. Burada temel amaç, çağrışım ve algının ölçülmesidir, dolayısıyla bağlamın uygunluğudur. Yetkin, şunları söyler:

Bu ortak çevirinin sağladığı en büyük olanak, ikimizden birinin yaptığı öneri karşısında, öbüründe uyanan çağrışımdır. Oysa tek başına yapılan bir çeviride bu olanak yoktur; çevirmen, bulduğu biçim içinde kapalı kalır. Kimi zaman ortaklardan birinin bir sözcüğü değiştirmesi, cümlenin metindeki havasına yaklaştırır (1978: 44-45).

Bu anekdot, aynı uyarıcının iki usta çevirmende bile farklı çağrışımlar oluşturabileceğini gösterir. Teklif edilen söz yerine, alternatifler düşünülür ve en isabetli tercih yapılır. Böylece kelimenin ya da cümlenin eğreti kalmasının önüne geçilmiş olunur.

Romanlardan Örnekler, Bulgular, Tartışmalar

Edebî eserlerin yorumlanması ve anlamlandırılması birçok kurama göre farklılık gösterir. Yazarı merkeze alan kuramlar olduğu gibi okuru merkeze alan kuramlar da vardır. Bunların yanı sıra sadece esere yani metne odaklanan disiplinler de vardır. Bir metin yazıldığı dilde bile farklı bakış açılarına göre çeşitli şekillerde yorumlanabilir. Bu durum göz önünde bulundurulursa çevirideki muhtemel anlamların ne denli değişebileceği tahmin edilebilir. Anlamı ve bağlamı tam olarak verebilmek için çevirilerin asgari hatayla ve azami özenle yapılması gerekir. Aşağıda çeşitli romanlardan örneklerle bu durum az da olsa izah edilmeye çalışılmıştır. İlk roman olan *İki Şehrin Hikâyesi*'nin orijinal metni ve farklı çevirileri şöyledir:

Recalled to Life

The Period

It was the best of times, it was the worst of times, it was the age of wisdom, it was the age of foolishness, it was the epoch of belief, it was the epoch of incredulity, it was the season of Light, it was the spring of hope, it was the winter of despair, we had everything before us, we had nothing before us, we were all going direct to Heaven, we were all going direct the other way- in short, the period was so far like the present period, that some of its noisiest authorities insisted on its being received, for good or for evil, in the superlative degree of comparison only. (İlya İzmirli Yayinevi, 3)

Hayata Dönüş

Dönem

En iyi zamanlardı; en kötü zamanlardı. Bilgelik çağıydı; ahmaklık çağıydı. İnanç dönemi idi; şüphecilik dönemi idi. Aydınlığın mevsimi idi; karanlığın

Ozan Deniz YALÇINKAYA - Mustafa YİĞİTOĞLU

Roman Çevirilerindeki Farklılıkların Bağlamlara Olumsuz Etkileri

mevsimiydi. Umut baharıydı; umutsuzluk kışıydı. Öncemizde her şeyimiz vardı; öncemizde hiçbir şeyimiz yoktu. Hepimiz doğrudan cennete gidiyorduk; hepimiz doğrudan cehenneme gidiyorduk. Kısacası o dönem de bugünkü gibiydi; öyle ki, dönemin en gürültücü yetkililerinden kimileri, hem iyisi hem de kötüsü için “en” ile başlayan karşılaştırmalarda ısrarcıydılar. (Elips Kitap, 5)

Yaşama Döndürülen

Çağ

Tüm zamanların en iyisiydi bu... en kötüsü de! Bilgeliliğin çağıydı. Aptallığın çağıydı. İnançların dönemiymi. İnançsızlığın da. Mevsim Aydınlığın mevsimiydi. Mevsim karanlığın mevsimiydi. Umut'un baharını, umutsuzluğun kışını yaşıyordu. Her şey geleceğindi. Gelecek hiçlikti. Hepimiz Cennet'e gidiyorduk; ya da tersine, Cehenneme. Gün bugüne o denli benziyordu ki, gürültücü yetkililerden kimi, karşılaştırmaların yalnızca üstünlük açısından yapılmasında direnir oldular. (Oda Yayınları, 5)

İki çeviride göze çarpan ilk fark hemen başlıklarda görülür. “Hayata Dönüş” ve “Yaşama Döndürülen” başlıklarının tamamen aynı anlama sahip olduğu söylenemez. Birinci başlıkta çağrışım daha genel ve yapı etkendir. İkincisinde ise edilgen bir yapı ve dar bir anlam vardır. Alt başlıklardaki “Dönem” ve “Çağ” ifadeleri yakın anlamlı olabilir. “Çağ” kelimesinin ilk anlamı “zaman dilimi, vakit” iken “dönem” kelimesinin ilk anlamı “belli özellikleri olan zaman parçası, periyot” olarak belirtilir (sozluk.gov.tr, 2020). Bu açıklamalar dikkate alındığında “Dönem” kelimesinin daha uygun olduğu söylenebilir. Paragraflardaki ilk cümlelerin yakın anlamlı olduğu görülür. Sonrasında yer alan “İnanç dönemiymi; şüphecilik dönemiymi.” ile “İnançların dönemiymi. İnançsızlığın da.” ifadelerinin başlangıçları aynı gibidir. Ancak “inançsızlık” ve “şüphecilik” bağlam açısından farklı çağrışımlar uyandırır. Sözlüklerde “incredulity” kelimesinin ilk anlamları daha çok şüphecilikle ilgilidir (dictionary.cambridge.org, 2020). Paragrafların sonraki cümleleri ise birbirinden büyük oranda farklıdır: “Her şey geleceğindi. Gelecek hiçlikti.” ile “Öncemizde her şeyimiz vardı; öncemizde hiçbir şeyimiz yoktu.” cümleleri birbirinden uzaktır. Çevirmenler, bu cümlelerde kişisel birikimlerine göre yorum yapmıştır. Metinlerdeki cennet ve cehennemle ilgili paragraflarda “doğrudan” ve “ya da tersine” sözlerindeki farklılıklar göze çarpar. İki ifadenin birden kullanılması bağlamı daha anlaşılır yapabildi. Ancak her tercümede bunlardan sadece biri kullanılmış. Son cümlelerde ikinci çevirinin biraz daha bağlama yakın olduğu söylenebilir.

The Mail

It was the Dover road that lay, on a Friday night late in November, before the first of the persons with whom this history has business. The Dover road lay, as to him, beyond the Dover mail, as it lumbered up Shooter's Hill. He

Ozan Deniz YALÇINKAYA - Mustafa YİĞİTOĞLU

Roman Çevirilerindeki Farklılıkların Bağlamlara Olumsuz Etkileri

walked up hill in the mire by the side of the mail, as the rest of the passengers did; (İlyâ İzmir Yayınevi, 7)

Posta Arabası

Kasım ayında, bir cuma akşamının ilerleyen saatlerinde, bu hikâyenin kahramanlarından ilkinin önünde Dover yolu uzanmaktaydı. Dover Postası, Shooter Tepesi'nden yukarı ağır ağır ilerlerken, ona göre önündeki yol Dover yoluydu. Tıpkı diğer yolcular gibi o da posta arabasının yanında, çamur içindeki yolda tepeyi tırmanıyordu. (Elips Kitap, 8)

Posta Arabası

Kasım sonlarına doğru bir cuma akşamı, bu öyküye konu olacak kişilerden ilkinin önünde uzanan yol, Dover yoluydu. Adam bu yolu Shooter Tepesi'ni tırmanan arabanın ötesinden görüyordu. O da diğer yolcular gibi arabanın yanı sıra yokuş yukarı yürümekteydi. (Oda Yayınları, 7)

İki Şehrin Hikâyesi romanının farklı yayınevleri tarafından yapılan baskılarındaki bir diğer örnek "Posta Arabası" başlıklı bölümdür. Henüz ilk cümlede zaman konusunda farklılıklar göze çarpar. İlk çeviride "cuma akşamının ilerleyen saatleri" kullanılırken ikinci çeviride "Kasım sonlarına doğru bir cuma akşamı" ifadesi yer almıştır. Bu örneklerde zaman kavramları farklıdır. Orijinal metindeki "late in November" ifadesindeki zaman vurgusu "kasım" ayı ile ilgilidir. Cümlelerdeki "kişi" ve "kahraman" sözcükleri, yakın anlamlı olabilir. Ama bağlam açısından kahraman kelimesi daha uygundur. İkinci cümlelerde ise anlam biraz daha uzaklaşır. Son cümlelerdeki temel fark "çamur" kelimesinden kaynaklanmaktadır. Özellikle sıfatların ve zarfların kullanılmaması, metinlerdeki bağlamlarda sorun teşkil eder. Okur, ilgili cümleyi hayalinde canlandırdığında, o tırmanmanın çamur içinde olduğunu bilirse duygu etkisi daha fazla olur. Aynı durum diğer zarflar ve sıfatlar için de geçerlidir.

The Wine Shop

A large cask of wine had been dropped and broken, in the street. The accident had happened in getting it out of a cart; the cask had tumbled out with a run, the hoops had burst, and it lay on the stones just outside the door of the wine-shop, shattered like a walnut-shell. All the people within reach had suspended their business, or their idleness, to run to the spot and drink the wine. The rough, irregular stones of the street, pointing every way, and designed, one might have thought, expressly to lame all living creatures that approached them, had dammed it into little pools... (Penguin Books, 39-40).

Şarap Dükkânı

Büyük bir şarap fıçısı sokağın ortasında düşüp parçalanmıştı. Kaza, onu bir arabadan çıkartırken meydana gelmişti; fıçı arabadan aşağıya yuvarlanmış, kasnağı kırılmıştı. Bir ceviz kabuğu gibi açılan fıçı, şarap dükkânının kapısının hemen önünde, taşların üzerinde yatıyordu. Yakınlardaki herkes işlerine veya aylıklığa ara verip şaraptan içmek üzere olay yerine koşmuştu.

Ozan Deniz YALÇINKAYA - Mustafa YİĞİTOĞLU

Roman Çevirilerindeki Farklılıkların Bağlamlara Olumsuz Etkileri

Sokağın kaba, düzensiz ve üzerinde yürüyen her canlıyı sakatlamak için özellikle döşenmiş gibi duran taşlarında küçük birikintiler oluşmuştu. (Elips Kitap, 30)

Şarapçı

Büyük bir şarap fıçısı yola devrilip kırılmıştı. Kaza, fıçı tam arabadan indirilirken olmuş, fıçı yuvarlanmış ve kasnakları açılmıştı. Şarapçının önünde kırılmış ceviz gibi paramparça duruyordu. Çevrede herkes işini ya da boşgezerliğini bırakıp, biraz şarap içebilmek için olay yerine koşmuştu. Düşenleri topal bırakmak için yapılmış görünümünü veren biçimsiz taşlar, şarabı küçük göllerde biriktirmişti. (Oda Yayınları, 26)

Romandan seçilen yukarıdaki örnekte de başlıklardaki farklılık doğrudan görülür. “Şarap Dükkânı” ve “Şarapçı” kelimelerinin okurdaki ilk çağrışımı aynı olabilir. Ancak şarapçı sözü, çok şarap içen anlamına da geldiği için algı ve bağlam değişebilir. Dolayısıyla “Şarap Dükkânı” çevirisinin daha uygun olduğu söylenebilir. İlk cümlelerde yakın bir anlam söz konusudur. Bununla beraber ilk çevirideki “Kaza, onu bir arabadan çıkartırken meydana gelmişti” ifadesindeki “onu” sözcüğü ister istemez insana dair bir çağrışıma sebep olur. Hâlbuki orijinal metinde “it” zamiri fıçı için kullanılmıştır. Yine ilk çevirideki “Bir ceviz kabuğu gibi açılan fıçı” tabirinin Türkçede pek kullanıldığı söylenemez. İkinci çevirideki “boşgezerlik” sözcüğü Türkçede mevcut değildir. Güncel Türkçe Sözlük’te “boş gezmek” deyimidir, fakat söz konusu kelime bunu çağrıştırırsa da gramer olarak isabetli değildir (sozluk.gov.tr, 2020). İlk çevirideki “aylaklık” bu bağlamda daha uygun düşer. Son cümlelerde de bazı farklılıklar vardır. Birinci çevirideki edilgen yapı ve sözcükler ifadeyi daha anlaşılır kılar. İkinci çevirideki “taşlar” a dair etken yapı eğreti durmuştur.

İncelenen diğer bir roman da *Hayvan Çiftliği*’dir. George Orwell tarafından kaleme alınan eserin çevirilerinden ilk bölümler ve orijinal metinler şöyledir:

CHAPTER I

MR. JONES, of the Manor Farm, had locked the hen-houses for the night, but was too drunk to remember to shut the pop-holes. With the ring of light from his lantern dancing from side to side, he lurched across the yard, kicked off his boots at the back door, drew himself a last glass of beer from the barrel in the scullery, and made his way up to bed, where Mrs. Jones was already snoring. (Penguin Books, 1)

Birinci Bölüm

Beylik Çiftlik’in sahibi Bay Jones, her gece yaptığı gibi kümesin kapısını örtmüş, ama çok sarhoş olduğu için tavukların girip çıktıkları delikleri kapatmayı unutmuştu. Avluda tökezlene tekerlene yürürken, elindeki fenerin ışığı da bir o yana bir bu yana yalpa vuruyordu. Arka kapıda botlarını çıkarıp attı, kilerdeki fıçıdan son bir bardak daha bira doldurup bir dikişte içti, sonra

Ozan Deniz YALÇINKAYA - Mustafa YİĞİTOĞLU

Roman Çevirilerindeki Farklılıkların Bağlamlara Olumsuz Etkileri

üst kata çıkıp yatak odasına girdi. Bayan Jones horul horul uyuyordu. (Can Yayınları, 9)

Birinci Bölüm

Manor Çiftliği sahibi Bay Jones her gece yaptığı gibi kümesleri kilitlemişti ancak oldukça içkili olduğu için tavukların girip çıktığı delikleri kapatmayı akıl edememişti. Avluyu, elindeki feneri sallaya sallaya ve sendeleyerek geçip evin arka kapısının önünde durdu. Ayakkabılarını çıkarıp fırlattı. Bulaşıkhanedeki fiçidan kendisine son bir bira aldı ve horlamaya yeni başlayan Bayan Jones'un bulunduğu yatak odasına doğru çıktı. (Şûle Yayınları, 11)

Yukarıdaki metinlerdeki ilk fark, çiftliğin adının tercümesindedir. Özel isimlerin çeviri hususu sorunlu bir alandır. Orijinal metindeki kullanıma sadık kalınması daha çok tercih edilen bir yöntemdir. İlk cümledeki “sarhoş” ve “oldukça içkili” ifadeleri büyük oranda benzerdir. Cümledeki “unutmak” ve “akıl edememek” sözleri ise birbirinden uzak anlamlar taşır. Orijinal metindeki “unutmak” sözcüğü bağlam açısından daha uygun kabul edilebilir. İkinci cümlelerde yüklemeler tamamen farklıdır. Metinlerdeki “kiler” ve “bulaşıkhanesi” isimleri, mekân olarak farklı yerlerdir. Cümledeki “scullery” kelimesinin çevirisinde “kiler” anlamı uzak kalmaktadır (dictionary.cambridge.org, 2020). Yine, Bay Jones'un bira içip içmediği farklı şekillerde ifade edilmiştir. Son cümlelerdeki “horlama” etkinliğinin zamanında ise farklı anlamlar söz konusudur. İlk çevirideki “Bayan Jones horul horul uyuyordu.” ifadesi daha yakın bir anlama sahiptir. Zira ikinci çeviride yer alan “horlamaya yeni başlayan” ifadesi, orijinal metindeki “was already snoring” ifadesiyle uyuşmamaktadır.

CHAPTER II.

THREE NIGHTS LATER old Major died peacefully in his sleep. His body was buried at the foot of the orchard. This was early in March. During the next three months there was much secret activity. Major's speech had given to the more intelligent animals on the farm a completely new outlook on life. They did not know when the Rebellion predicted by Major would take place, they had no reason for thinking that it would be within their own lifetime, but they saw clearly that it was their duty to prepare for it. (Penguin Books, 9)

İkinci Bölüm

Koca Reis, üç gece sonra, uykusunda huzur içinde öldü. Meyve bahçesinin kıyısında bir yere gömdüler. Reis öldüğünde mart ayının ilk günleriydi. Bunu izleyen üç ay boyunca bir sürü gizli etkinlik yürütüldü. Reis'in konuşması, çiftliğin daha akıllı hayvanlarının hayata yepyeni bir gözle bakmalarını sağlamıştı. (Can Yayınları, 22)

İkinci Bölüm

Üç gece sonra Koca Major, yumuşak bir ölümle karşılaştı. Vefat Mart ayının ilk günlerine rastlamış, meyve fidanlığının ucunda bir yere

Ozan Deniz YALÇINKAYA - Mustafa YİĞİTOĞLU

Roman Çevirilerindeki Farklılıkların Bağlamlara Olumsuz Etkileri

gömülmüştü Koca Major'un cesedi. Mart ayından sonraki üç ay boyunca çiftlikte sayısız faaliyet oldu ve birçok değişim yaşandı. Major'un sözleri aklıbaşında hayvanlar üzerinde farklılaşmaya, hayat hakkında yeni bakış açılarına neden olmuştu. (Şüle Yayınları, 21)

İlk bölümde olduğu gibi bu bölümde de özel isimlerin tercihinde bir farklılık vardır. "Koca Major" ya da "Koca Reis" çevirmenlerin kendi tercihleridir. İlk cümlelerdeki "yumuşak bir ölüm" ifadesine karşılık "huzur içinde ölmek" biraz daha isabetli sayılabilir. İkinci çevirideki ikinci cümle devrik ve edilgen bir yapıya sahip olduğundan akıcılığı bozar. Birinci metindeki "gizli etkinlik" tabiri, bağlamı farklı bir boyuta taşır. İkinci çevirideki "sayısız faaliyet" ifadesinde ise böyle bir çağrışım söz konusu değildir. Metnin bağlamına göre "gizli etkinlik" çevirisi daha uygundur. Son cümlelerdeki "sağlama" ve "neden olma" ifadeleri ise olumlu ve olumsuz anlama bağlı olarak tercih edilen sözcüklerdir. Türkçede olumlu bir ifade için "sağlama" kelimesi kullanılır.

CHAPTER III

HOW THEY TOILED AND SWEATED to get the hay in! But their efforts were rewarded, for the harvest was an even bigger success than they had hoped. Sometimes the work was hard; the implements had been designed for human beings and not for animals, and it was a great drawback that no animal was able to use any tool that involved standing on his hind legs. (Penguin Books, 17)

Üçüncü Bölüm

Hasadı kaldırına kadar ırgatlar gibi çalıştılar, baştan ayağa tere battılar! Ama emekleri boşa gitmemişti, hasat umduklarından da bereketliydi. Zaman zaman analarından emdikleri süt burunlarından geldi; aletler hayvanlara göre değil, insanlara göre yapılmıştı; arka ayaklarının üzerine kalkmalarını gerektiren aletleri kullanamamaları çok büyük bir zorluk çıkarıyordu. (Can Yayınları, 37)

Üçüncü Bölüm

Hayvanlar mahsulü kaldırmak için kan ter içinde kaldılar ama çalışmalarının semeresini toplamışlardı; mahsul umduklarından daha fazlaydı. Ancak hayvanlar iki ayak üzerinde duramadıklarından ve alet edevat insanların kullanması için şekillendirildiğinden işler güçleşiyor, bazen de aksıyordu. (Şüle Yayınları, 28)

Üçüncü bölümün çevirilerindeki ilk cümleler yakın anlamlara sahiptir. Farklı deyimler kullanılsa da bağlam açısından sorunun olmadığı söylenebilir. Yalnız "tere batmak" deyimini Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü'nde "kan tere batmak" veya "kan ter içinde kalmak" şeklinde verilir (sozluk.gov.tr, 2020). İlk çevirideki "analarından emdikleri süt burunlarından geldi" ifadesine, hayvanların aletleri kullanımındaki zorlukları pekiştirmek için başvurulmuştur. İkinci çeviride böyle bir kullanım mevcut değildir.

Ozan Deniz YALÇINKAYA - Mustafa YİĞİTOĞLU

Roman Çevirilerindeki Farklılıkların Bağlamlara Olumsuz Etkileri

Çanlar Kimin İçin Çalıyor romanından alınan aşağıdaki çevirilerde de benzer durumlar söz konusudur. Hemingway tarafından yazılan romanın orijinal metni ve farklı çevirileri şöyledir:

He lay flat on the brown, pine-needled floor of the forest, his chin on his folded arms, and high overhead the wind blew in the tops of the pine trees... There was a stream alongside the road and far down the pass he saw a mill beside the stream and the falling water of the dam, white in the summer sunlight. (Arrow Books, 3)

Ormanın çam ağacı yapraklarının dikenli iğneleriyle kaplı dümdüz zeminine uzandı. Kavuşturduğu kollarını çenesine dayayarak, yükseklerde uğuldayan rüzgârın sesini sessizce dinliyordu... Düzlükteki yol boyunca uzanan bir dere vardı. Geçidin çok aşağılarında ve nihayetindeki bendin ilerisinde bir ağaç kesme hızarı gördü. (Akvaryum Yayınevi, 7)

Kollarını kenetleyerek ensesine dayanan adam, ormanın çam yapraklarıyla bezenmiş kahverengi zeminine yüzüstü uzanmış yatmakta, rüzgârsa çamların yukarısında sakince ve üfül üfül esmeye devam ediyordu... Yukarıdan görünen bu yolun hemen yanında küçük bir dere vardı ve adam geçidin uzağında olmasına rağmen, o küçük derenin kenarındaki ağaç kesim yerini ve yazın sıcak güneşi altında barajın setlerinden dökülen masmavi suları yukarıdan seyredebiliyordu. (Beda Yayınları, 7)

İki çevirideki ilk fark, söz konusu roman kahramanın fiziki durumuyla ilgilidir. Tercümelerdeki “Kavuşturduğu kollarını çenesine dayayarak” ve “Kollarını kenetleyerek ensesine dayanan” ifadeleri farklıdır. Kaynak metin dikkate alındığında ilk çevirinin daha uygun olduğu söylenebilir. Yine, coğrafi bir terim olan “stream” kelimesi için farklı tercihler görülür. Bu sözcüğün yaygın kullanımı “dere”dir (dictionary.cambridge.org, 2020). Çevirilerdeki bir diğer farklılık mekânla ilgilidir. İlk çevirideki “ağaç kesme hızarı” ifadesi, ikincisinde “ağaç kesim yeri” olarak değişir. Bağlam dikkate alındığında anlamın mekânla ilgili olduğu açıktır. Dolayısıyla “ağaç kesim yeri” ifadesi daha isabetlidir.

He spread the photostated military map out on the forest floor and looked at it carefully. The old man looked over his shoulder. He was a short and solid old man in a black peasant’s smock and gray iron-stiff trousers and he wore rope-soled shoes. (Arrow Books, 3)

Askerî harita planını ormanın zeminine yaydı ve dikkatle baktı. Yaşlı adam da omuzunun üzerinden bakmaktaydı. Yaşlı adam kısa boylu ve tıknazdı, sırtında kara bir köylü gömleği vardı, pantolonu kurşuni ve kaskatı bir kumaştandı, ip tabanlı ayakkabılar giymişti. (Akvaryum Yayınevi, 7)

Tekser baskısı askerî haritayı yere koyan adam, onu titizlikle inceledi. İhtiyar adamsa onun omzunun üstünden haritaya bakıyordu. Bu adam simsiyah bir köylü gömleği, kumaştan pantolon giymiş, kısa ancak zinde vücutlu bir adamdı. (Beda Yayınları, 7)

Ozan Deniz YALÇINKAYA - Mustafa YİĞİTOĞLU

Roman Çevirilerindeki Farklılıkların Bağlamlara Olumsuz Etkileri

Yukarıdaki çevirilerin ilk cümlelerindeki fark “harita” ile ilgilidir. Çevirilerdeki “Askerî harita planı” ve “Teksir baskısı askeri harita” ifadelerinde, haritanın nitelikleri değişiktir. İlk çeviride haritanın bir plan olduğu anlaşılır. İkincisinde ise eldekinin asıl değil bir suret olduğuna değinilmiştir. Kaynak metindeki “photostated” terimi, eldeki haritanın “kopya” olduğunu belirtir. Sonraki cümlelerde söz konusu “adam”ın sıfatları farklıdır. Adam, tercümelemede “tıknaz” ve “zinde” sıfatlarıyla yorumlanmıştır. Bunlar birbirinden tamamen farklıdır. Orijinal metindeki “solid” sözcüğü için ikinci çevirideki anlamın daha makbul olduğu söylenebilir. Orijinal metindeki “rope-soled shoes” ifadesi, ilk çeviride “ip tabanlı ayakkabılar” olarak yer almıştır. İkinci çeviride ise bu konuya değinilmemiştir.

The young man, who was studying the country, took his glasses from the pocket of his faded, khaki flannel shirt, wiped the lenses with a handkerchief, screwed the eyepieces around until the broads of the mill showed suddenly clearly and he saw the wooden bench beside the door; the huge pile of sawdust that rose behind the open shed where the circular saw was, and a stretch of the flume that brought the logs down from the mountainside on the other bank of the stream. (Arrow Books, 4)

Kırsal bölgeyi inceleyen genç adam soluk, haki renkli gömleğinin cebinden dürbününü çıkardı, bir mendille camlarını sildi, hızarın tahtaları birdenbire açıkça belirene kadar merceklere çevirdi ve kapının ilersindeki ahşap tezgâhı, bıçkının bulunduğu açık atelyenin arkasında yükselen kocaman talaş yığını ve ırmağın öteki kıyısındaki dağın yamacından kesilen kütüklerin getirildiği su yolunu gördü. (Akvaryum Yayınevi, 8)

Solgun renkli gri yün gömleğinin cebinden dürbünü çıkaran genç adam, dürbünün büyüteçlerini güzelce sildi ve ağaç kesim merkezinin tahtadan yapıma duvarları net bir şekilde görününceye kadar dürbüne ayar çekti, ağaç kesim merkezinin ağaç kapısının hemen yanındaki büyük atölye, daire şeklindeki hızarların bulunduğu açık terasın arkasında yığılı devasa moloz yığını, küçük derenin diğer tarafında dağ yamacından aşağıya doğru, kütükleri su kanalına dönüştürmek suretiyle aşağıya akıtılan değirmen suyunu seyretti. (Beda Yayınları, 8)

Çanlar Kimin İçin Çalıyor romanından alınan son örnekte ilk fark renklerle ilgilidir. Kaynak metindeki “khaki” kelimesi ilk çeviride doğrudan Türkçedeki karşılığı olan “hâki” yani “yeşile çalan toprak rengi” anlamıyla kullanılmıştır (sozluk.gov.tr, 2020). İkinci çevirideki “gri” sözcüğü bu bakımdan pek doğru değildir. Orijinal metindeki “handkerchief” kelimesi ilk çeviride “mendil” sözcüğüyle karşılanırken ikinci çeviride böyle bir kullanım yoktur. Daha önce bahsedilen “hızar” ve “ağaç kesim yeri” biçimindeki çeviri sorunu bu örnekte de mevcuttur. Çevirilerin son cümlelerinin yüklemeleri “gördü” ve “seyretti” olarak verilmiştir. Bağlam açısından düşünüldüğünde “gördü” sözcüğünün daha uygun olduğunu söylemek mümkündür.

Ozan Deniz YALÇINKAYA - Mustafa YİĞİTOĞLU

Roman Çevirilerindeki Farklılıkların Bağlamlara Olumsuz Etkileri

İki Şehrin Hikâyesi, Hayvan Çiftliği ve Çanlar Kimin İçin Çalışıyor romanlarından örnekler ve çevirilerinde görülen sorunlar, yukarıda kaynak metinler de dikkate alınarak incelenmiştir. Şüphesiz ki her dilden yapılan edebî çevirilerde benzer sorunlar söz konusu olabilir. *Madam Bovary* romanının farklı yayınevlerince basılmış örneklerine bakıldığında da çevirilerdeki farklılıklar açıkça görülür. Romanın farklı çevirileri şöyledir:

Etütteydik. Derken içeri lise müdürü, girdi. Ardında, şehir elbisesi giymiş yeni bir öğrenci, bir de kocaman bir sıra taşıyan, sınıf hademesi vardı. Uyuyanlar uyandı, herkes sanki çalışırken baskına uğramış gibi ayağa kalktı. Müdür, bize «oturun» diye işaret etti; sonra, belleticiye dönerek alçak sesle: «Bay Roger,» dedi, «bu öğrenciyi size emanet ediyorum... (Alkım Yayınları, 3)

Sınıfta ders çalışıyorduk. Okulun müdürü sınıfa girdi, yanında köylü giyimli, yeni bir öğrenciyle, büyük bir sıra taşıyan bir de hademe vardı. Uyuklayanlar uyandı ve herkes çalışırken aniden rahatsız gibi ayağa kalktı. Müdür bize oturmamızı işaret ettikten sonra etüt öğretmenine döndü ve alçak sesle, “Bu öğrenciyi size emanet ediyorum, Bay Roger” dedi. (Bora Yayıncılık, 5)

Romanların başlangıçları ya da bölümlerin ilk cümleleri bağlam açısından önemlidir. Çünkü okur, ilk cümleyle tahayyül etmeye başlar. İlk cümlenin öncesi olmadığı için bağlamı tek başına ve sonrasındaki cümlelerle oluşturur. “Sınıfta ders çalışıyorduk” ve “Etütteydik” ifadeleri kısmi benzerliklere rağmen birbirinden farklı anlamlar taşır. Etüt; düzenli, programlı ve tüm öğrenciler için geçerli olan bir etkinliktir. Oysa “sınıfta ders çalışmak”, herhangi bir zamanda herhangi birileriyle yapılabilir. Daha ilk cümleden okur, farklı iki algıyla karşı karşıyadır. İkinci cümlelerdeki “şehir elbisesi giymiş” ve “köylü giyimli” sıfatları tamamen zıt anlamlar taşır. Sonraki cümlelerdeki “uyuyanlar” ve “uyuklayanlar” yakın bir çağrışım uyandırır. İkinci çevirideki “herkes çalışırken aniden rahatsız gibi ayağa kalktı” ifadesi, okuru bağlamdan uzaklaştırır. İlk çevirideki “belletici” sözcüğüne karşılık ikinci çeviride “etüt öğretmeni” tabiri kullanılır. Aslında belletici ya da belletmen sözcüğü tam da bu iş içindir. Dolayısıyla etüt öğretmeni yerine “belletici” kelimesi daha uygun düşer.

Vadideki Zambak romanında da benzer örnekler vardır. Romanın ilk bölümlerinin farklı yayınevleri tarafından basılan örnekleri şöyledir:

Artık senin isteğine boyun eğiyorum. Akli başında bütün kaideleri her fırsatta bize unutturmak, sevdiğimiz kadının ayrıcalığıdır. Bizim onu sevdiğimiz bu açıdan çok önemli değildir. Yaşlılığımızı görmemek için elimizden geleni yaparız. Öyle ki, en küçük bir red cevabı almak bizi perişan eder. Daha da önemlisi acı duyan dudaklarımızın sıkılmış ifadesini dağıtmak için olağanüstü davranışlar gösterip mesafeleri aşar, kanımızı ve hatta canımızı verir, geleceğimizi harcarız. (Kitapzamanı Yayınları, 5)

Ozan Deniz YALÇINKAYA - Mustafa YİĞİTOĞLU

Roman Çevirilerindeki Farklılıkların Bağlamlara Olumsuz Etkileri

İsteğini yerine getiriyorum. Bizi sevdiğinden çok kendisini sevdiğimiz kadının üstünlüğü, sağduyu kurallarını bize her zaman unutturmasındadır. Bizler, sizlerin alınlarınızda bir kırıksık belirdiğini görmemek ve en ufak bir ret cevabıyla kederleniveren dudaklarınızdaki somurtkan anlamı silmek için mucizeler yaratarak mesafeleri aşar, kanımızı döker, geleceği ayaklar altına alırız. (Alkım Yayınları, 5)

Yukarıdaki çevirilerde, “isteğe boyun eğmek” ve “isteği yerine getirmek” arasında farklı bir anlam söz konusudur. “Boyun eğmek”, daha çok kabul etmenin ve acizliğin bir göstergesidir. “Yerine getirmek”te ise doğrudan böyle bir algı mevcut değildir. Devamındaki “Akli başında bütün kaideler” ve “sağduyu kuralları” ifadeleri de yeterince örtüşmemektedir. “Her fırsatta” ile “her zaman” ifadelerinde nüans farkı vardır. “Ayrıcalık” ve “üstünlük” sıfatları birbirini tam karşılamaz. İlk çevirideki “kanımızı ve hatta canımızı verir(iz)..” ifadesi biraz açıldığında okura pek doğru gelmez. “Kan vermek” yerine “kanımızı dökmek” ifadesi daha doğru olur. Yine “geleceği ayaklar altına alırız” yerine “geleceğimizi harcarız” ifadesi daha isabetlidir.

Bir diğer örnek de *Suç ve Ceza* romanının farklı çevirileri ile ilgilidir. Romanın iki farklı çevirisi aşağıdaki gibidir:

Son derece sıcak Temmuz ayının başlarında bir akşam üstü genç bir adam çıktı S... adlı yan sokakta pansiyon olarak tuttuğu odasından. Sokakta ağır ağır, sanki kararsızmış gibi K. köprüsüne doğru yürümeye başladı. (Cem Yayınevi, 5)

Sıcak bir temmuz akşamı, genç bir adam “S...” sokağında pansiyon olarak tuttuğu odacığından çıkarak, çekingenlik içinde yavaş yavaş “K...” köprüsüne doğru yürümeye başladı. (Morpa Yayınları, 5)

İki tercüme arasındaki ilk fark “sıcak” kavramıyla ilgilidir. “Son derece sıcak Temmuz ayı” ifadesinde temmuz ayının sıcak geçtiği anlaşılır. “Sıcak bir temmuz akşamı”nda ise anlam ve bağlam tamamen farklıdır. Diğer bir fark “akşam” ve “akşam üstü” ifadeleri içindir. Akşam, zamanı kesin olarak belirtir. Akşam üstü ise gün bitimini ifade eder. Oda ve odacık ifadelerinin anlamları birbirine çok yakındır. Odacık, odanın küçüklüğünü gösterir. Tercümelerdeki diğer bir fark da “kararsızmış gibi” ile “çekingenlik içinde” ifadelerinde görülür. Bu kelimeler birbirinden farklı anlamlara sahiptir. Yine “Sokakta ağır ağır, sanki kararsızmış gibi K. köprüsüne doğru yürümeye başladı.” ifadesinde kahraman, kararsız bir şekilde köprüye yürümektedir. “...sokağında pansiyon olarak tuttuğu odacığından çıkarak, çekingenlik içinde yavaş yavaş ‘K...’ köprüsüne doğru yürümeye başladı.” ifadesinde ise “kahraman odadan çıkarken çekingen” anlamı daha baskındır. Birinci çevirideki ilk cümlenin devrik olması da akıcılığı olumsuz etkiler.

Ozan Deniz YALÇINKAYA - Mustafa YİĞİTOĞLU

Roman Çevirilerindeki Farklılıkların Bağlamlara Olumsuz Etkileri

Sonuç

Edebî metinlerin tercümelemleri, kültürel etkileşimde önemli bir yer tutar. Yazılan her söz, anlatılan her olay, izah edilen her duygu ve düşünce muhatabı tarafından ne kadar iyi idrak edilirse çeviri o denli başarılı sayılır. Çevirilerde dilin incelikleri, gramer yapısı, kelimelerin sahip olduğu diğer anlamlar, eş anlamlı kelimeler, vurgular, edatlar, sıfatlar gibi unsurların yanında deyimler ve atasözleri gibi kültürel öğeler de dikkate alınmalıdır. Bu noktada çevirmenin hem dillere hem de kültürlere hâkim olması önem arz eder. Aksi takdirde anlamda ve bağlamda bozulmalar kaçınılmazdır.

İncelenen roman çevirilerinde çeşitli açılardan farklılıklar söz konusudur. Bölüm başlıklarının çevirisinden özel isimlere kadar birçok hususta ayrı tercihler görülür. Eş anlamlı gibi görünen fakat hedef dilde nüans farklarına sahip olan kelimeler, eksik yazılan atasözleri ve deyimler, yerinde kullanılmayan sıfatlar ve zarflar anlamı ve bağlamı kaynak metinden uzaklaştırır. Mekânlar ve etkinlikler için en isabetli sözcüklerin kullanılmaması, zaman zarflarının ayrı kelimeleri nitelenmesi, terimlerin tercih edilmemesi, Türkçede mevcut olmayan kelimelerin metinlerde yer alması, edilgen ve devrik cümle yapıları çevirilerde farklılıklara sebep olur. Bu ayrıntılara nazaran daha ciddi sorun kabul edilebilecek yanlış cümle çevirileri, birbirine zıt kelimelerin kullanılması, öznelerin değişmesi, Türkçedeki olumlu ve olumsuz anlama dikkat edilmemesi, tek sözcükle ifade edilebilecek isimlerin birden fazla kelimeyle anlatılması, yanlış deyim ve atasözlerinin kullanılması okurun bağlamdan ve anlamdan uzaklaşmasına neden olur. Bunlar, yüzeysel ve ayrıntıdan uzak tespitlerdir. Farklı araştırmacılar, konuya dair daha detaylı çalışma yaptığında çevirideki sorunların çeşitliliği ve fazlalığı görülecektir.

Yazarın kaleminden çıkıp okurun duygu ve düşünce dünyasına ulaşmaya çalışan edebî eserlerin çevirisinde, bahsedildiği gibi birçok unsura dikkat etmek gerekir. Her cümle ve her sözcük itina ile tercüme edilmelidir. Böylece çevirideki kusurlar en aza iner ve metnin anlamı, bağlamı, iletisi okura ulaşır.

Kaynakça

- Balzac, Honore de (2006). *Vadideki Zambak* (Çev. Ali Kemal), Kitapzamanı Yayınları, Ankara.
- Balzac, Honore de (2008). *Vadideki Zambak* (Çev. Cemal Süreya), Alkım Yayınları, İstanbul.
- Başkan, Özcan (1978). "Dilde Çeviri İşlemi", *Türk Dili Çeviri Sorunları Özel Sayısı*, Sayı 332, Ankara, s. 26-36.
- Dickens, Charles (2004). *İki Şehrin Hikayesi* (Çev. Füsun Elioğlu), Oda Yayınları, İstanbul.

Ozan Deniz YALÇINKAYA - Mustafa YİĞİTOĞLU

Roman Çevirilerindeki Farklılıkların Bağlamlara Olumsuz Etkileri

- Dickens, Charles (2007). *İki Şehrin Hikâyesi* (Çev. Nurgül Durmuş), Elips Kitap, Ankara.
- Dickens, Charles (2012). *A Tale of Two Cities*. İlya İzmir Yayınevi, İzmir.
- Dostoyevski (1999). *Suç ve Ceza I.Cilt* (Çev. Ahmet Ekeş), Cem Yayınevi, İstanbul.
- Dostoyevski (2011). *Suç ve Ceza I.Cilt* (Çev. Yüksel Göktuğ), Morpa Yayınevi, İstanbul.
- Flaubert, Gustave (2006). *Madam Bovary* (Çev. Fisun Özgenç), Bora Yayıncılık, İstanbul.
- Flaubert, Gustave (2008). *Madam Bovary* (Çev. Celal Öner), Alkim Yayınları, İstanbul.
- Guessabi, Fatiha (2013). “The Cultural Problems in Translating a Novel from Arabic to English Language A Case Study: the Algerian Novel”, *Arab World English Journal*, Sayı 2, Malaysia, s. 224-232.
- Gürsel, Nedim (1978). “Çeviri Etkinliği ve Kültür”, *Türk Dili Çeviri Sorunları Özel Sayısı*, Sayı 332, Ankara, s. 21-26.
- Hemingway, Ernest (2004). *For Whom the Bell Tolls*, Arrow Books, London.
- Hemingway, Ernest (2004). *Çanlar Kimin İçin Çalıyor* (Çev. İbrahim Değirmenci), Beda Yayınları, İstanbul.
- Hemingway, Ernest (2005). *Çanlar Kimin İçin Çalıyor* (Çev. Yasemin Akbaş), Akvaryum Yayınevi, İstanbul.
- <https://dictionary.cambridge.org/tr/>
- <https://sozluk.gov.tr/>
- Orwell, George (1987). *Animal Farm*, Penguin Books, England.
- Orwell, George (2000). *Hayvan Çiftliği* (Çev. Sedat Demir), Şûle Yayınları, İstanbul.
- Orwell, George (2019). *Hayvan Çiftliği* (Çev. Celâl Üster), Can Yayınları, İstanbul.
- Özgü, Melâhat (1978). “Çeviride Uzmanlık Sorunu”, *Türk Dili Çeviri Sorunları Özel Sayısı*, Sayı 332, Ankara, s. 37-43.
- Saraç, Tahsin (1964). “Türk Dil Kurumu Ödüllerini Kazananlar-Tahsin Saraç”, *Roman Özel Sayısı II*, Sayı 159, Ankara, s. 304-305.
- Yetkin, Suut Kemal (1978). “Başarılı Çevirinin Koşulları”, *Türk Dili Çeviri Sorunları Özel Sayısı*, Sayı 332, Ankara, s. 43-45.